

Barcelona i l'espai català

Francesc Nadal,
Universitat de Barcelona

Curs Catalunya, l'Estat i la Mediterrània

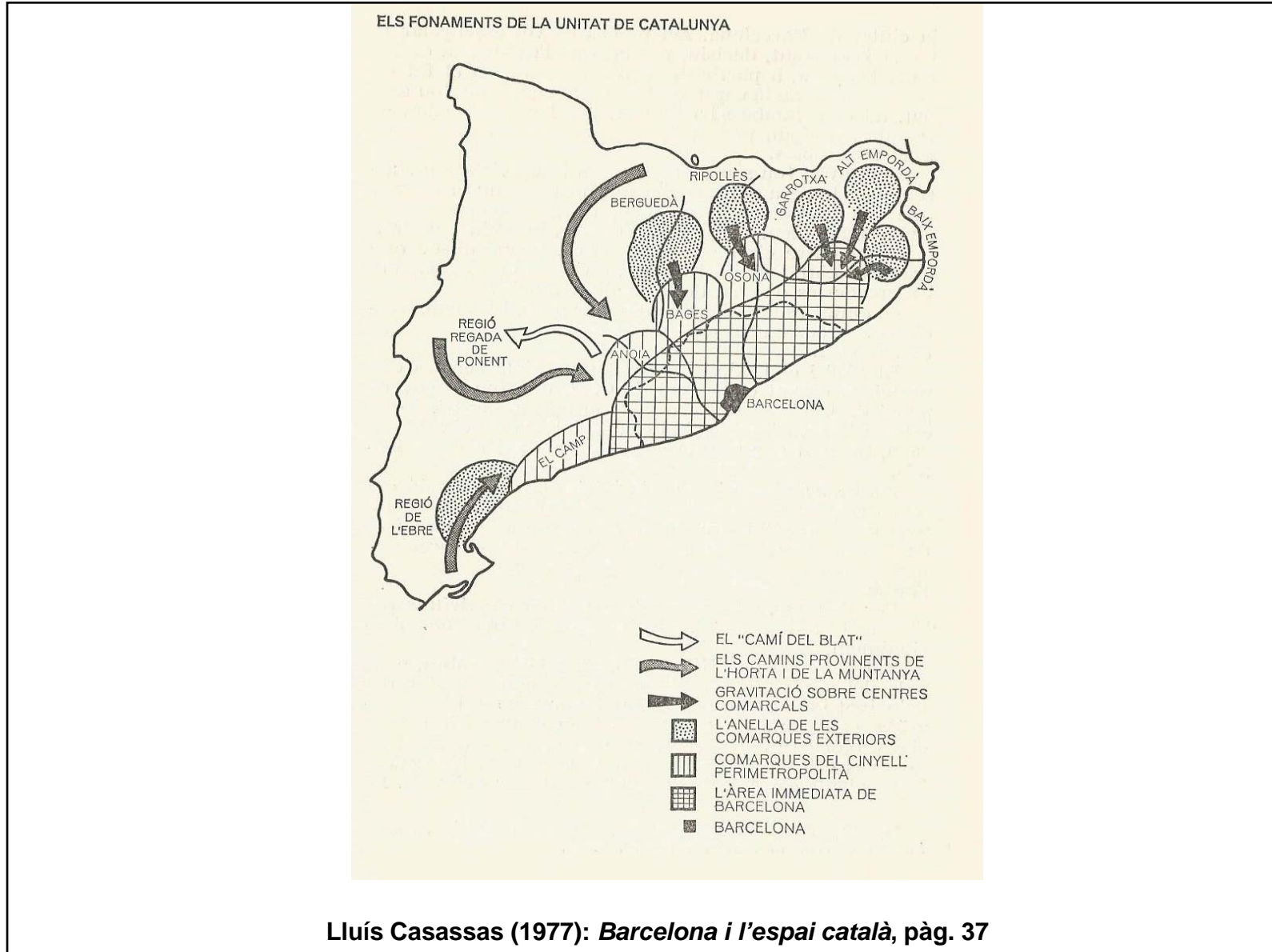
Barcelona, 21 d'abril de 2016

Organitzat per l' Institut d'Estudis Catalans i la Universitat Catalana d'Estiu

Barcelona i l'espai català

1. L'enfoc dels geògrafs: la posició geogràfica de Barcelona en relació a l'espai català.
2. L'enfoc dels medievalistes: el Comte de Barcelona, Catalunya i el Principat de Catalunya.
3. Barcelona i l'evolució de la jerarquia urbana catalana.
4. Noves reflexions geogràfiques: el fet metropolità.

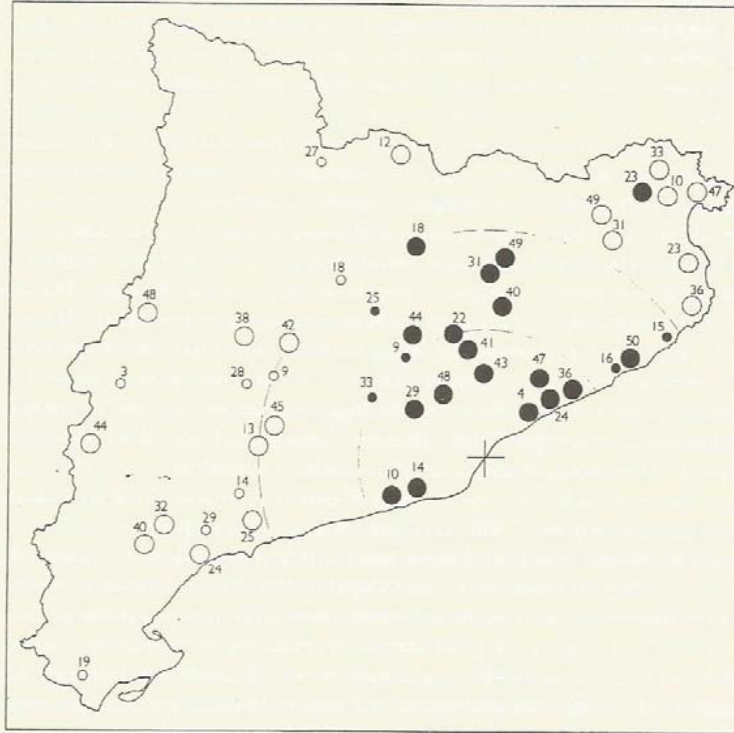
**1. L'enfoc dels geògrafs: la posició geogràfica de
Barcelona en relació al territori català.**

2. L'enfoc dels medievalistes: el Comte de Barcelona, Catalunya i el Principat de Catalunya.

3. Barcelona i l'evolució de la jerarquia urbana catalana.

Figura 1. Cambios en la ordenación demográfica de las 50 primeras poblaciones entre 1553 y 1702

Poblaciones entre las 50 primeras en 1553 y que en el intervalo entre esa fecha y 1702 descendieron entre 5 y 19 puestos (inclusivos): 3. Lleida; 9. Cervera; 14. La Selva; 18. Solsona; 19. Ulldecona; 27. La Seu; 28. Tàrraga; 29. Riudoms.

Poblaciones íd. íd. 20 o más puestos: 10. Castelló d'Empúries; 12. Puigcerdà; 13. Montblanc; 23. Torroella; 24. Cambrils; 25. Constantí; 31. Banyoles; 32. Falses; 33. Peralada; 36. Palafrugell; 38. Agramunt; 40. Tivissa; 42. Guissona; 44. Serós; 45. Sarra; 47. Roses; 48. Castelló; 49. Besalú (en ambos grupos, la cifra indica el puesto ocupado en 1553).

Poblaciones entre las 50 primeras en 1702 y que desde 1553 ascendieron entre 5 y 19 puestos (inclusivos): 9. Manresa; 15. Sant Feliu de Guixols; 16. Blanes; 25. Cardona; 33. Igualada.

Poblaciones íd. íd. 20 o más puestos: 4. Mataró; 10. Vilanova; 14. Sitges; 18. Berga; 22. Moià; 23. Figueres; 24. Arenys de Mar; 29. Esparreguera; 31. Sant Hipòlit de Voltregà; 36. Canet; 40. Taradell; 41. Castellterçol; 43. Sant Feliu de Codines; 44. Santpedor; 47. Arenys de Munt; 48. Sabadell; 49. Torelló; 50. Lloret (en ambos grupos, la cifra indica el puesto ocupado en 1702).

**Albert Garcia Espuche
(1998): *Un siglo decisivo:
Barcelona y Cataluña,
1550-1640, pàg. 35***

Localitat	Nombre d'habitants	Localitat	Nombre d'habitants
Fogatge del 1553 (1)		Cens del 1787 (2)	
Barcelona	30.000 (3)	Barcelona	101.623
Perpinyà	8.775	Tortosa	16.267 (4)
Girona	6.570	Reus	15.880
Lleida	5.545	Lleida	11.429
Tortosa	4.940	Mataró	10.622
Tarragona	4.220	Olot	10.061
Valls	3.045	Vic	9.810
Vic	2.990	Tarragona	9.395
Reus	2.695	Valls	8.978
Cervera	2.380	Manresa	8.948

Valentí Gual (2015): «Canvis en la jerarquia catalana des de la perspectiva demogràfica (1553-1787)», pàg. 160-161.

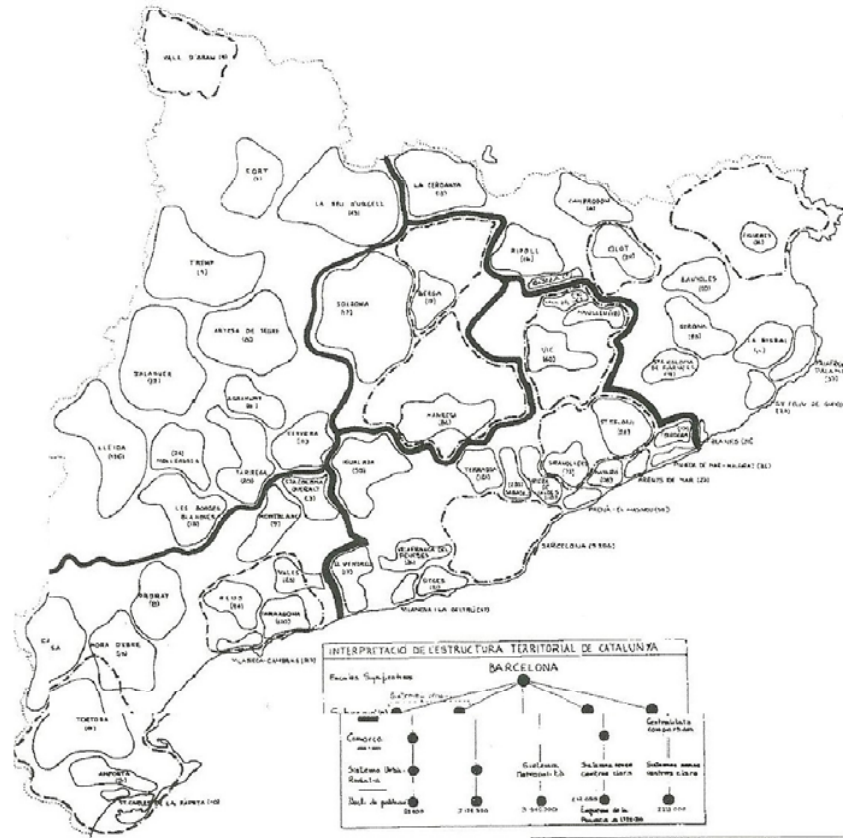
- (1) La xifra de les diferents localitats resulta de l'aplicació del coeficient conversor 5 al nombre de focs comptabilitzats per Josep Iglésies.
- (2) Hi insistim: hem afegit un 10% a la xifra d'habitants segons el cens, atenent el grau d'ocultació avaluat per Llorenç Ferrer.
- (3) En el fogatge del 1553, hi manca la ciutat de Barcelona (i la Vall d'Aran). La xifra de la taula deriva del fogatge del 1515, considerat escassament fiable. En tot cas, no altera la primera posició de la Ciutat Comtal.
- (4) La capital de l'Ebre no és consignada en el cens del 1787. La xifra proposada prové de M. A. Baila Pallarès.³ Segons aquest autor, al nombre d'habitants encara caldria sumar-hi 800 religiosos «que no comptabilitzaven». I així ho hem fet. Pel que fa al 1553, Iglésies considera que els 988 focs inclouen tota la superfície del terme tortosí. Adverteix que el fogatge no permet destriar el nucli urbà estricte dels poblets del terme als afores de les muralles de la ciutat.

Valentí Gual (2015): «Canvis en la jerarquia catalana des de la perspectiva demogràfica (1553-1787)», pàg. 160-161.

CENS DE 1860		CENS DE 1900	
Ciutat	Nombre d'habitants	Ciutat	Nombre d'habitants
Barcelona	239.252	Barcelona	544.137
Reus	27.757	Reus	31.229
Tortosa	24.702	Tarragona	25.207
Tarragona	20.228	Tortosa	24.452
Lleida	19.557	Sabadell	23.294
Mataró	16.603	Manresa	23.252
Manresa	16.193	Lleida	21.432
Girona	16.110	Terrassa	20.960
Sabadell	14.214	Mataró	19.704
Vic	13.036	Badalona	19.240

4. Noves reflexions geogràfiques: el fet metropolità.

Figura 5:
Interpretació de l'estructura territorial de Catalunya

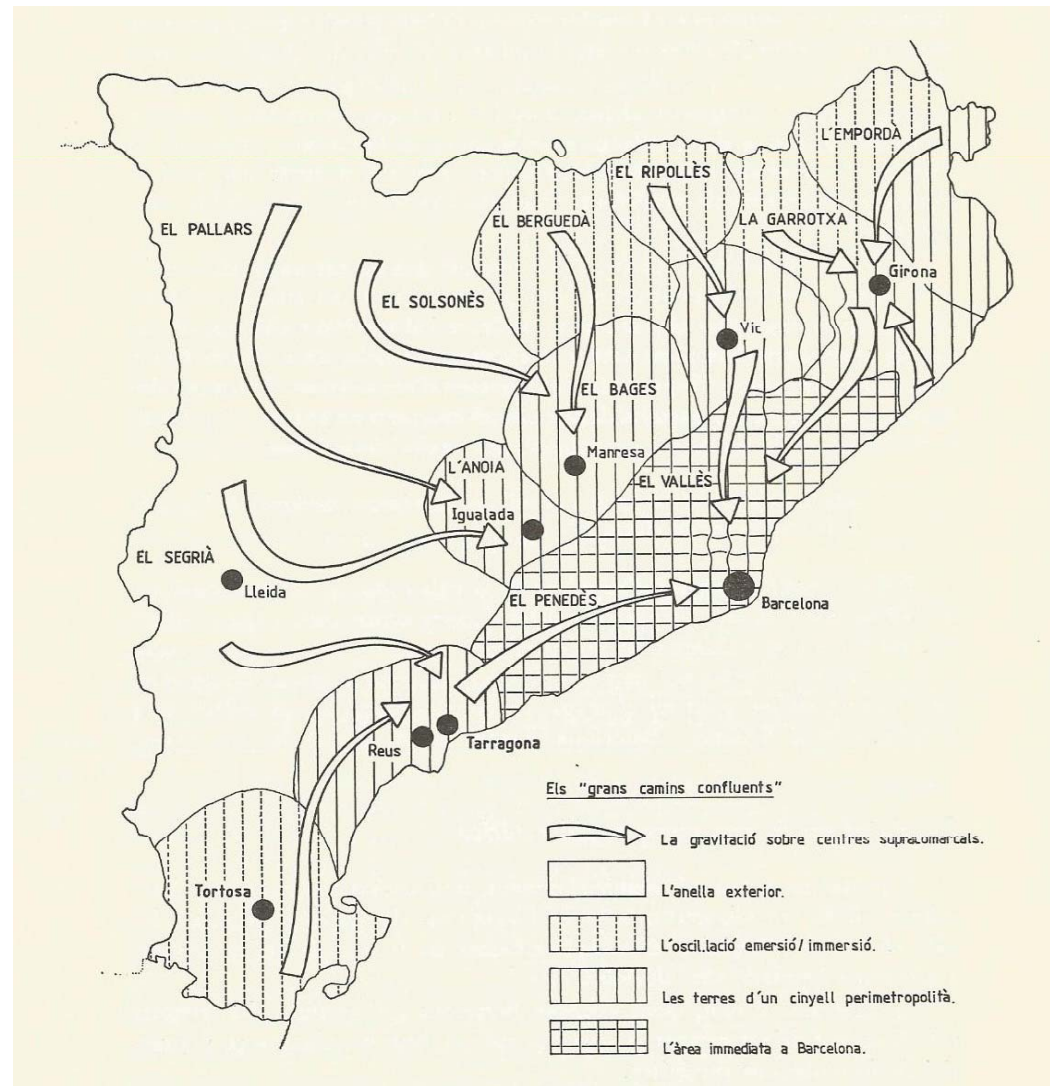
**Lluís Casassas i
Joaquim Clusa
(1981), L'organització
territorial de
Catalunya**

L'ORGANITZACIÓ TERRITORIAL DE CATALUNYA

Interpretació de l'estructura territorial de Catalunya

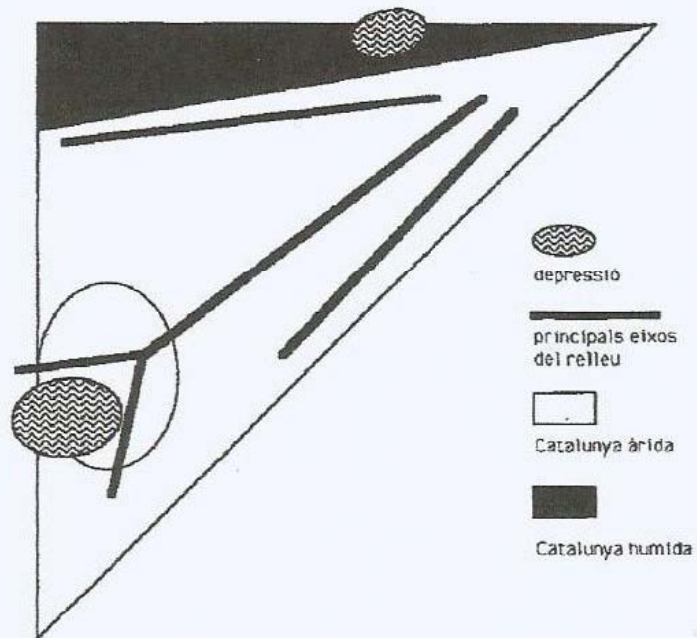
L. CASASSAS - J. CLUSA

F. JUNCA - E. DOMÈNECH

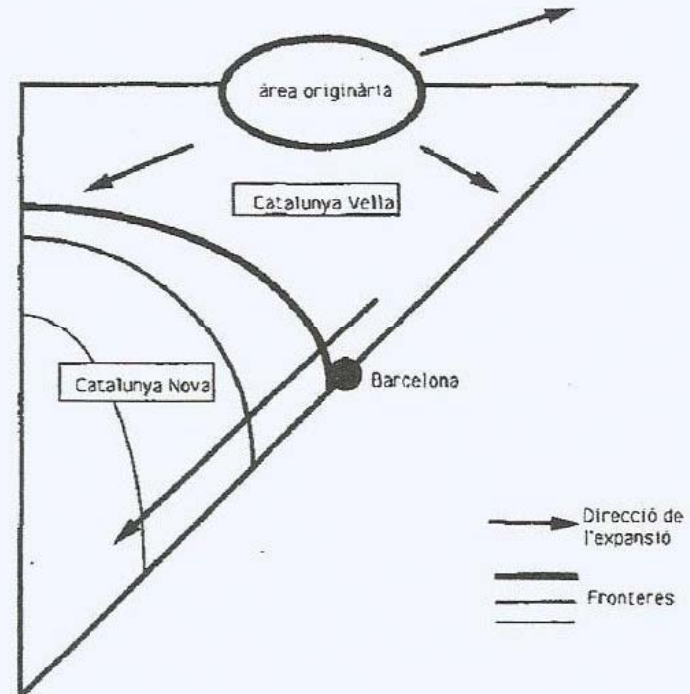
Lluís Casassas (1990): *La ciutat metropolitana i la unitat de Catalunya*. Pàg. 10.

Figura 8a
Els trets físics

Font: elaboració pròpia

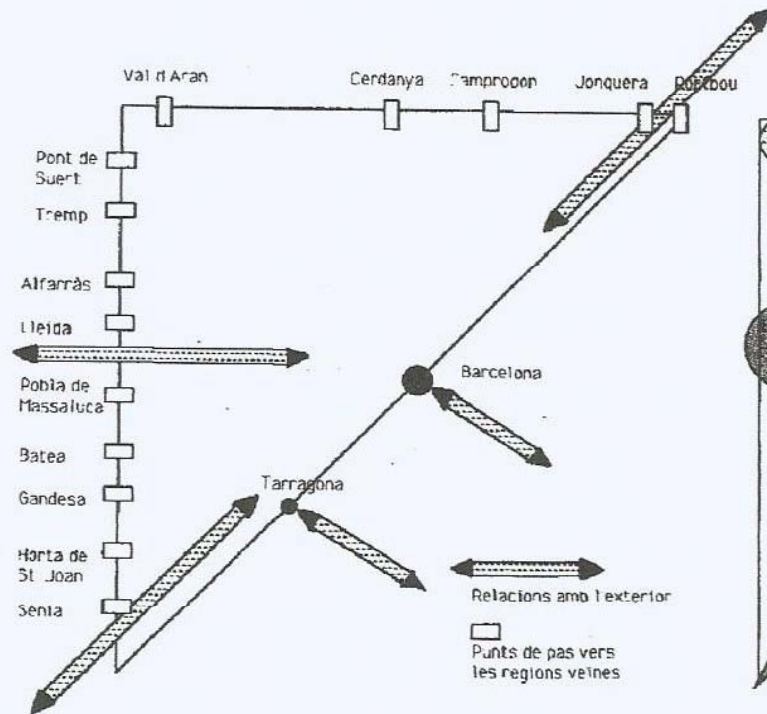
Figura 8b:
Els orígens històrics

Font: elaboració pròpia

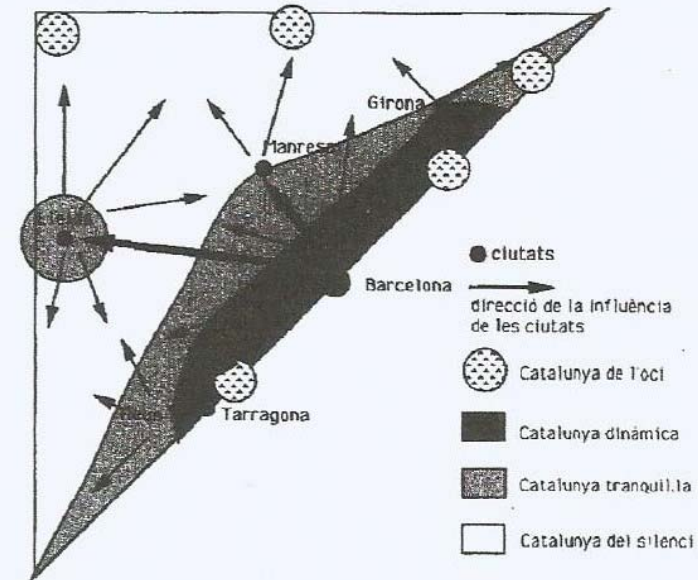
Enric Mendizàbal (19): "Una proposta de model espacial per a la interpretació territorial de Catalunya", pàg. 117

Figura 8c:
La relació amb l'exterior

Font: elaboració pròpia

Figura 8d:
L'estructura interna: les ciutats i la seva àrea d'influència

Font: elaboració pròpia

Enric Mendizàbal (19): "Una proposta de model espacial per a la interpretació territorial de Catalunya", pàg. 117

Bibliografia:

Casassas, Lluís (1977): *Barcelona i l'espai català. El paper de Barcelona en la formació i l'ordenament del territori de Catalunya*, Barcelona, Curial, 330 pàg.

Casassas, Lluís (1991): *La ciutat metropolitana i la unitat de Catalunya*, Barcelona, Institut d'Estudis Catalans, 31 pàg.

Casassas, Lluís; Clusa, Joaquim (1981): *L'organització territorial de Catalunya*, Barcelona, Fundació Jaume Bofill.

Garcia Espuche, Albert (1998): *Un siglo decisivo: Barcelona y Cataluña, 1550-1640*, Madrid, Alianza Editorial, 511 pàg.

Grau, Ramon; López, Marina (1985): «Revolució industrial i urbanització. Barcelona en la construcció de la Catalunya moderna (1714-1860)», *L'Avenç*, Barcelona, núm. 88, pàg. 14-31.

Gual, Valentí (2015): «Canvis en la jerarquia urbana catalana des de la perspectiva demogràfica (1553-1787)», dins Jaume Dantí (coord.): *L'articulació del territori a la Catalunya moderna*, Barcelona, Rafael Dalmau editor, pàg. 159-173.

Mendizàbal, Enric (1993): «Una proposta de model espacial per a la interpretació territorial de Catalunya», *Treballs de la Societat Catalana de Geografia*, Barcelona, núm. 36, pàg. 101-117.

Riera, Antoni (2015): «Barcelona, 985-1317. La construcció d'un empori i d'una capital a la Mediterrània occidental», *Afers. Revista de recerca i pensament*, Catarroja, núm. 80-81, pàg. 63-82.

Sabaté, Flocel (1997): *El territori de la Catalunya medieval: percepció de l'espai i divisió territorial al llarg de l'Edat Mitjana*, Barcelona, Rafael Dalmau editor, 556 pàg.